

Les organitzacions socials de Drets Humans, comissions professionals i centres de recerca sota signants fem públic el següent comunicat.

COMUNICAT RELATIU A L'ANUNCI DE MODIFICACIÓ DE LA CIRCULAR 2/21 del Departament de Justícia de la Generalitat, sobre el Protocol d'aplicació de mitjans de contenció en els centres penitenciaris de Catalunya i el seu Protocol de desenvolupament.

Signen: Alerta Solidària, Associació d'Advocats d'Osona en Defensa dels Drets Humans, Associació Catalana per la Defensa dels Drets Humans, Associació Catalana de Professionals de Salut Mental (ACPSM - AEN CATALUNYA), Associació de Famílies de Presxs de Catalunya, Comissió de Defensa de l'ICAB, Comissió de Drets Humans de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats i Advocades de Tortosa, Coordinadora de l'Advocacia, Grupo SampAEN (Salud mental en Prisión, de la AEN), IACTA, Institut de Drets Humans de Catalunya - IDHC, Irídia - Centre per la Defensa dels Drets Humans, Juristes pels Drets Humans del Maresme, Juristes per la República, Justícia i Pau, Juristes de les Terres de l'Ebre per les Llibertats, Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans UB - OSPDH, Xarxa Antirepressió de Familiars de Detingudes.

En els darrers mesos la Consellera de Justícia Lourdes Ciuró, ha manifestat davant del Parlament de Catalunya i dels mitjans de comunicació que modificarà la Circular 2/21¹ aprovada per l'anterior equip del Departament de Justícia. Aquesta Circular i el seu Protocol van ser aprovats després de més de 14 anys (des de 2007 fins ara) de feina col·lectiva per a sintetitzar-hi els estudis, treballs i recomanacions nacionals i internacionals.

Per fonamentar la nostra **FERMA OPOSICIÓ** a la modificació de l'esmentada Circular i del seu Protocol i per a **mostrar el seu valor i la seva solvència tècnica**, tot seguit sintetitzarem les següents consideracions:

PRIMER. La Circular 2/2021 aprovada el maig del 2021 esmentava expressament que un dels seus objectius era el d'abordar la necessitat, detectada feia molts anys, de "revisar i adaptar la normativa interna vigent" d'acord amb les darreres recomanacions de diferents organismes nacionals i internacionals, per a "millorar les condicions en què es duen a terme les mesures de contenció de la població reclusa i posar en marxa les mesures preventives necessàries per evitar haver d'immobilitzar i contenir per mitjans mecànics persones privades de

1 http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/instruccions_i_circular/s/ circular2-2021-smprav.pdf

llibertat” i per adaptar-se als canvis impulsats des d’una “perspectiva medico-sanitària, relatiu a les postures d’immobilització al llit per tal de millorar les condicions en què s’ha de dur a terme”.

SEGON. L’al·lusió de la Circular a les recomanacions internacionals, es referia especialment al Comitè per la Prevenció de la tortura i altres tractes o penes inhumanes o degradants del Consell d’Europa (CPT) que en els darrers anys havia requerit a **les autoritats catalanes canvis sobre les contencions en els centres penitenciaris**. El seu Informe del 2013², expressava que: *“Las autoridades catalanas no han tenido en la debida consideración los principios y garantías mínimas establecidos en el apartado 128 del Informe sobre la visita 2011 en relación con la inmovilización en la cárcel”*. Per aquest motiu, en el seu informe, esmenta que *“El CPT reitera la recomendación hecha a las autoridades catalanas para que, con carácter urgente, revisen las prácticas actuales en relación con el recurso a la inmovilización en la cárcel, con vistas a garantizar la plena observancia de los principios y garantías mínimas establecidos en el apartado 128 del informe sobre la visita 2011.”* (CPT/Inf [2013] 8, p. 12).

El paràgraf 128 de l’Informe del CPT sobre la visita de 2011³ recordava que ja havia fet importants recomanacions després de la seva visita al 2007 i explicitava un llistat de principis que havien de regir l’aplicació de mitjans de contenció mecànica. El paràgraf esmentava:

“Las autoridades catalanas deberían revisar urgentemente su postura actual respecto a las causas justificativas de una medida de inmovilización en las prisiones y establecer reglas estrictas para su aplicación, basadas en los principios y estándares mínimos marcados por el CPT en el párrafo 91 del informe relativo a la visita de 2007. En particular, las siguientes cuestiones deberían ser objeto de revisión:

- *la inmovilización debería emplearse exclusivamente como última ratio para evitar el riesgo de que el recluso se provoque lesiones o haga daño a terceros y solo cuando otras opciones válidas no hayan conseguido el resultado esperado en relación con la evitación de estos*

2 <https://rm.coe.int/1680697ebf>

3 https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/informesMNPEspania/europa/6_INFORME_CPT_2011.pdf

peligros; esta medida nunca debería emplearse como castigo;

- *la posición no debería ser dolorosa para el recluso (la Circular 2/2021 recull l'advertència reiterada des de fa quasi quinze anys sobre la perillositat de lligar les persones preses boca avall o en posicions doloroses com la de "superman", que també va ser criticada durament pel CPT, i recull en el Protocol que «La posició en què s'ha de col·locar l'intern al llit ha de ser en decúbit supí, amb una inclinació de cap i tronc de 30 a 45 °»).*
- *la duración de la inmovilización debería ser la más corta posible (normalment minutos, no horas). La extensión excepcional de la medida debería asegurar un posterior reconocimiento médico del recluso. La inmovilización durante días carece de justificación y se considerará una conducta constitutiva de malos tratos.*
- *cada caso de inmovilización de un presó deberá constar en un registro específico establecido al efecto, además de en el expediente personal de cada interno (y en el registro del centro). Las anotaciones en el registro deberían incluir las horas de comienzo y terminación de la medida, los motivos de su adopción, el nombre del médico que ordeno su adopción o la autorizó y la enumeración de las lesiones sufridas por la persona o terceros. Esto facilitaría enormemente tanto la gestión de estas incidencias como cualquier irregularidad en la duración de las mismas. (Aquest tipus de recomanació sobre un control garantista i més transparent, desenvolupat pel nou Protocol, ha estat criticat pels Sindicats de funcionaris de presons perquè suposaria "un augment salvatge de la càrrega burocràtica"⁴).*
- *Las personas sometidas a inmovilización deberían ser informadas en detalle de las razones de la adopción de la medida.” (CPT/Inf [2013] 6, pàrraf 128)*

TERCER. En l'àmbit nacional, el **Síndic de Greuges de Catalunya**, en el seu **Informe de 2018** com a Mecanisme Català per a la Prevenció de la Tortura (MCPT), aborda amb detall aquesta problemàtica posant el focus en les **contencions mecàniques**.

⁴Agrupació de personal penitenciari de CC.OO, 6 maig, 2021:
<https://agrupaciopresons.ccoo.cat/shan-tornat-bojos/>

En efecte, el MCPT esmenta en el seu informe que al llarg dels darrers anys, ha pogut constatar que la contenció mecànica a Catalunya “no sempre és plenament respectuosa amb els més alts estàndards de drets humans”. El MCPT afirma que **“l’objectiu de qualsevol política pública sobre immobilització de persones privades de llibertat hauria de ser la de contenció zero. És a dir, l’Administració hauria de posar en marxa les mesures necessàries per evitar haver d’immobilitzar i contenir per mitjans mecànics persones privades de llibertat”**.

QUART. El MCPT i el CPT incideixen en què les immobilitzacions físiques han de ser **l’última ratio**, és a dir, només estarien justificades quan la resta d’alternatives haguessin fracassat. En aquest sentit, el MCPT esmenta que **“l’Equip ha constatat que, d’acord amb els informes oficials, tot just es dediquen escassos minuts per mirar de convèncer un intern alterat_ - que no suposa cap amenaça a ningú - de depositar la seva actitud abans de reduir-lo. Per això recomana protocol·litzar mesures de desescalada incloent la contenció verbal i les mesures ambientals i formar adequadament al personal encarregat d’aplicar-les.**

CINQUÈ. Un altre aspecte molt nociu de la pràctica que es duia a terme abans de la Circular 272021, era, com recull el MCPT, que **“ni la immobilització inicial ni la subseqüent contenció mecànica poden ser de caràcter punitiu [...]**, situacions que semblen constatar-se de l’experiència del Síndic i de el MCPT, amb l’anàlisi de relats de persones internes i de documentació oficial”.

Això mateix assenyalava el CPT: **“el recurs a la subjecció mecànica per a fins regimentals a les presons visitades té clars elements de càstig.”**⁵

En darrer lloc, els informes assenyalaven **pràctiques que reduïen les garanties jurídiques, entre elles, el control judicial de la mesura** que segons l’article 45.2 Llei Orgànica General Penitenciària i l’article 72.3 del Reglament Penitenciari indiquen que la Direcció de l’establiment penitenciari ha de comunicar immediatament al Jutjat de vigilància penitenciària l’adopció i el cessament dels mitjans coercitius: **“El MCPT ha pogut constatar que és una pràctica generalitzada als CP de Catalunya fer la comunicació un cop la mesura s’ha aixecat; és a dir, comunicar simultàniament l’adopció i**

⁵ El MCPT es refereix l’Informe del CPT després de la seva visita a l’Estat espanyol de 2016 (CPT/Inf [2017], pàgina 34)

el cessament de la mesura, i també les possibles incidències que s'hagin pogut produir durant la imposició de la mesura". "D'aquesta manera, el paper del jutjat de vigilància penitenciària resulta merament testimonial i es limita a validar la mesura adoptada un cop finalitzada. (...) No es pot justificar des de cap perspectiva de garantia de drets que una subjecció mecànica que dura diverses hores no sigui comunicada al jutjat de vigilància penitenciària fins després del cessament" (Informe 2018, p. 15).

SISÈ. A l'informe de la seva visita ad hoc a Catalunya el 2018, el CPT recull denúncies de maltractament en tots els Centres Penitenciaris que va visitar i especialment a Brians 1, i expressa com un dels elements destacats de l'informe el maltractament exercit contra interns que estaven en situació de contenció mecànica, i recomana: "*el CPT reitera que se debe poner fin al uso de la fijación mecánica para reclusos por motivos de seguridad. A la espera de que esto se lleve a cabo, el CPT recomienda que se refuercen ciertas salvaguardias relacionadas con la actual aplicación de la medida, como: hacer que la duración se limite a minutos, establecer criterios más estrictos para poder recurrir a ella y acabar con la práctica de medicar a la fuerza a los reclusos.*" (CPT/Inf [2020] 5, p. 6-7)

SETÈ. Aquestes explícites recomanacions van ser les que van dur l'anterior equip del Departament de Justícia a aprovar una nova Circular, que adaptés el Protocol a les Recomanacions nacionals i internacionals i que fos més respectuós amb els drets humans i les garanties jurídiques. El nou Protocol, doncs, es va centrar a substituir la contenció física i la subjecció mecànica a un llit, per un mecanisme de desescalada de la tensió mitjançant contenció verbal i ambiental. Pels casos en què aquesta no fos eficaç, es preveia l'aïllament provisional en una cel·la encoixinada (una novetat en el sistema català). En conseqüència, el Govern anterior va aprovar un projecte per a la construcció d'aquesta Unitat, però les autoritats actuals no l'han executat malgrat ser un projecte aprovat i magra que l'anterior Consellera s'hi va comprometre davant del Parlament de Catalunya.

VUITÈ. Malgrat el laboriós recorregut que va dur a l'aprovació de la Circular el maig del 2021, l'actual Consellera de Justícia, ha anunciat la modificació de la normativa citada, sense in tan sols comptar amb cap avaluació sobre el seu funcionament. Aquesta en acord amb els Sindicats de funcionaris de presons (els

quals tenen tot el dret a la defensa dels seus interessos i drets laborals, però cap legitimitat per a orientar la política penitenciària de Catalunya en línia contrària als organismes internacionals).

En atenció a la gravetat de l'anunci de la Consellera de modificar la Circular 2/2021, s'han dut a terme les **següents actuacions**:

a) **s'ha comunicat al CPT del Consell d'Europa** aquest intent regressiu en matèria de drets humans (organisme que ja ha expressat la seva extrema preocupació per l'incompliment del Govern de les seves reiterades Recomanacions);

b) **s'ha comunicat a l'Organització Mundial contra la Tortura (OMCT)**, que va fer pública una carta oberta al President de la Generalitat, a la Consellera de Justícia i al Secretari de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima, en què demana que la Circular i el Protocol no es modifiquin.

A redós de les anteriors consideracions, **CONCLOEM** que són falses les afirmacions que han estat efectuades, segons les quals l'aprovació de la Circular 2/21 i el seu Protocol, haurien estat fruit d'una decisió precipitada dels anteriors responsables del Departament de Justícia. Ans el contrari, la Circular i el seu Protocol provenen d'un estudi rigorós, realitzat per un qualificat equip multidisciplinari, guiat per l'objectiu de complir amb les - reiterades - recomanacions nacionals i internacionals dels darrers catorze anys.

Per tot l'anterior, les entitats socials, centres de recerca, i comissions de diversos Col·legis professionals de Catalunya **DEMANEM**:

- 1) **Que no es modifiqui la Circular 2/21 i el seu Protocol d'aplicació.**
- 2) **Que es constitueixi un grup de treball en seu parlamentària, sobre la Circular 2/21 i sobre l'actual situació dels Departaments Especials de Règim Tancat (aïllament penitenciari).** Aquest grup de treball, tal com es va fer el 2017, hauria de comptar amb la participació de l'Administració penitenciària, el Síndic de Greuges (MCPT), les organitzacions de defensa dels Drets Humans, l'advocacia de Catalunya, els centres de recerca del món acadèmic, els i les preses i els seus familiars, i els i les professionals del camp de la salut mental.

A Barcelona, el 23 de desembre del 2021.